

ODDIY SHIRKAT SHARTNOMASI

Abdumalikova Zilola

E-mail: academicaget6766@gmail.com

Termiz Davlat Unversiteti Yuridik fakulteti

ANNOTATSIYA

Ma'lumki biror tadbirkorlik faoliyatini boshlashdan oldin, tadbirkor hal qilishi kerak bo'lgan birinchi masalalardan biri bu biznes qanday tuzilishini aniqlab belgilab olish. Eng muhim huquqiy tuzilmalardan biri oddiy yoki an'anaviy shirkat shartnomasidir, Oddiy shirkat shartnomasi – ikki yoki undan ortiq tomonlar o'rtasidagi sheriklikning asosiy shartlari va majburiyatlarini ko'rsatadigan ixcham hujjat. U odatda har bir sherikning mavqeyi va vazifalarini, har bir sherik tomonidan qo'shgan hissalar (masalan, kapital, ekspertiza), foyda va zararlarni taqsimlash, qaror qabul qilish tartib-qoidalari va nizolarni hal qilish mexanizmlari kabi asosiy ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Maqsad hamkorlar o'rtasida aniq umidlar va mas'uliyatni o'rnatish, shu bilan birga shartnomani sodda va tushunarli qilishdir. Shunga ko'ra maqolada oddiy shirkat shartnomasini mohiyatini tushuntirish uning afzalliklari va kamchiliklarini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar:Shirkat, shartnoma, tadbirkorlik, biznes, qo'shma faoliyat, sheriklik, kapital, hujjat.

KIRISH

Ma'lumki har bir tadbirkor faoliyatini boshlashdan oldin, hal qilishi kerak bo'lgan birinchi masalalardan biri bu biznes tuzilishini aniqlab belgilab olish. Tadbirkorning biznes tuzilmasi tijorat hayotingizning ko'p jihatlarini, jumladan soliqni qanday va qachon to'lashi, biznes egalarining shaxsiy javobgarligini, biznesingizning moliyaviy holati to'g'risidagi qancha ma'lumot va hatto kunlik operatsiyalar to'g'risidagi ma'lumotlari belgilaydi. Eng muhim huquqiy tuzilmalardan biri oddiy yoki an'anaviy shirkat shartnomasidir, tadbirkorlar uchun bu bir qaraganda murakkab hujjatdek tuyulishi mumkin shundan kelib chiqib ushbu maqolada oddiy shirkat shartnomasini mohiyatini tushuntirish uning afzalliklari va kamchiliklarini ko'rib chiqamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Asosiy tushunchakar

Oddiy shirkat shartnomasi Oddiy shirkatning asosiy qoidalarini aks ettiruvchi hujjatdir. Tomonlar jismoniy va yuridik shaxslar, shu jumladan davlat organlari bo'lishi mumkin. Shartnoma Oddiy shirkatning muhim shartlarini belgilaydi: moliyani taqsimlash, har bir ishtirokchining shaxsiy hissasi, sheriklikni yaratish maqsadi kabi.¹

Oddiy shirkat shartnomasi ikki yoki undan ortiq tomonlar o'rtasida tuzilgan hujjatdir. Uning asosiy maqsadi biznes yoki marketing munosabatlarini tartibga soluvchi shartlar va majburiyatlarni belgilashdir. Ushbu vosita kompaniyalarda yangi hamkorlarni jalb qilish va loyihalarda Oddiy shirkat qilish uchun ishlatiladi.

Shartnoma munosabatlarning har bir ishtirokchisining funksiyalari va majburiyatlarini belgilaydi. Hujjatda har bir tomonning huquq va majburiyatlari batafsil bayon etilgan, Oddiy shirkat shartlari belgilangan: shartnomaning amal qilish muddati, daromadlarni taqsimlash tartibi, javobgarlikning turli masalalarini o'z ichiga oladi. .

Oddiy shirkat shartnomasini tuzish bir qator foydali jihatlarga ega. Bu, birinchi navbatda, ishtirokchilar o'rtasida Oddiy shirkatning aniq qoidalarini o'rnatishga yordam beradi. Oddiy shirkat shartnomasining yana bir afzalligi shundaki, u ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Uni imzolash orqali ishtirokchilar Oddiy shirkat shartlariga rioya qilishga tayyor ekanliklarini tasdiqlaydilar, bu esa yangi hamkorlarni jalb qilish va biznes istiqbollarni kengaytirishga yordam beradi.²

Oddiy shirkat shartnomasi asosiy vazifalarni ko'rib chiqish

✚ Ish haqini to'lash shartlarini aniqlash. Oddiy shirkat shartnomasi shartlari ro'yxati har bir sherik uchun tovarlar/xizmatlarni ilgari surish uchun komissiya miqdorini belgilaydi. Buning yordamida ular kelajakdagi daromad darajasini oldindan hisoblashlari mumkin.

✚ Vazifalar va majburiyatlarni tartibga solish . Shartnomada har bir tomonning majburiyatlari ko'rsatilgan. Bu nizolarning oldini olishda asosiy rol o'ynaydi va ishtirokchilar o'rtasida professional munosabatlarni shakllantiradi

¹ <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Shirkat>

² <https://lex.uz/ru/docs/-180552?ONDATE=12.10.2018>

✚ Shartnoma shartlarini belgilash . Hujjatda shartnoma qaysi muddatga amal qilishi ko'rsatilgan. U yangilash/tugatish shartlarini belgilaydi. Bu sizning harakatlaringiz va biznes strategiyalaringizni rejalashtirishga yordam beradi.

✚ Ishtirokchilar manfaatlarini himoya qilish . Oddiy shirkat shartnomasida har bir tomonning huquqlari va intilishlarini himoya qilish bo'yicha chora-tadbirlar ro'yxati keltirilgan. Bu ishbilarmonlik aloqalarini rivojlantirish va barcha ishtirokchilar o'rtasida o'zaro ishonchni oshirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga yordam beradi.

Oddiy shirkat shartnomasi biznes hamkorligining asosiy jihatlarini belgilaydi. Bu sheriklar o'rtasidagi samarali Oddiy shirkat uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

1-jadval:Oddiy shirkat shartnomasi asosiy shakllari.

1.	Tijorat: Tijorat sherikligi bir nechta yuridik shaxslar umumiy tovar belgisi ostida birlashganda yuzaga keladi. Agar bitim 2 dan 50 tagacha kompaniyani o'z ichiga olgan bo'lsa, ushbu shakl qabul qilinadi. Oddiy misol: restoran rahbariyati kuryerlik xizmati va ziravorlar ishlab chiqaruvchisi bilan shartnoma tuzadi. O'zaro manfaatli Oddiy shirkat tufayli barcha korxonalar o'z daromadlarini oshiradi.
2.	Notijorat: Ushbu turdagi Oddiy shirkat ko'pincha pul foydasi asosiy maqsad bo'lmagan sog'liqni saqlash, madaniyat va sport sohalarida uchraydi. Jismoniy shaxslar o'rtasida notijorat sheriklik shartnomasi tuzilishi mumkin.Moliyalashtirish sheriklarning ixtiyoriy badallari va majburiy a'zolik badallari hisobiga amalga oshiriladi. Oddiy shirkatning ko'plab misollarini Yuridik shaxslarning yagona davlat reyestrining rasmiy veb-saytida topish mumkin.

3.	<p>Ijtimoiy:Bu yakka tartibdagi tadbirkorlar va davlat tashkilotlari o'rtasida tuzilgan Oddiy shirkat shartnomasi bo'lib, iqtisodiy taraqqiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu Oddiy shirkat bir qator afzalliklarga ega: mahalliy tashviqot mahsulotlarining mamlakatning barcha aholisi uchun mavjudligini kengaytirish; ishsizlikning qisqarishi; ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan axborot texnologiyalari bo'yicha kadrlar tayyorlash dasturi bunday Oddiy shirkatning yorqin misolidir.</p>
4.	<p>Strategik sheriklik — bu barcha ishtirokchilar umumiy global maqsadga erishishga intiladigan uzoq muddatli tijorat Oddiy shirkat shaklidir. Bunga misol qilib IBM va Microsoft o'rtasidagi Oddiy shirkat shaxsiy kompyuterlar va operatsion tizimlar sohasida sezilarli o'zgarishlarga olib keldi.</p>
5.	<p>Taktik Oddiy shirkat — bu qisqa vaqt ichida muayyan vazifani bajarish uchun sheriklarning birlashishi. Masalan, tenderda g'alaba qozonish yoki mijozlarni jalb qilish xarajatlarini kamaytirish.</p>
6.	<p>To'liq shirkat — bu ikki yoki undan ortiq ishtirokchilar mulklarni birgalikda boshqaradigan sheriklik shakli. Tomonlarning soni bo'yicha hech qanday cheklovlar yo'q. Bankrotlik holatida shirkatning barcha ishtirokchilari kreditorlar oldida teng javobgar bo'lishi muhimdir. Shu sababli to'liq sheriklik juda kam uchraydi.</p>
7.	<p>Cheklangan:Ushbu shartnoma to'liq sherik va mas'uliyati cheklangan tomonlar o'rtasida tuziladi. Bundan tashqari, ularning har biri faqat loyihaga kiritgan sarmoyalari uchun javobgardir. Masalan, yirik loyihalarni qurishda bosh pudratchi bir qator kompaniyalar bilan Oddiy shirkat qilishi mumkin.</p>

Oddiy shirkat shartnomasi tuzilmasi

Hujjatning bir vaqtning o'zida bir nechta tarkibiy qisimlarni o'z ichiga olishi mumkin. Asosiy talab — hujjatning barcha qismlarini muvofiqlashtirish. Keling, Oddiy shirkat shartnomasining namunaviy tuzilishini ko'rib chiqaylik:

- Sarlavha (kirish qismi). Ushbu bo‘limda hujjat nomi va uning noyob raqami mavjud. Nomi ko‘plab variantlari mavjud: "Oddiy shirkat va qo‘shma faoliyat to‘g‘risida shartnoma", "Oddiy shirkat bo‘yicha sheriklik shartnomasi", "Oddiy shirkat shartnomasi" va boshqalar. Sarlavhada shuningdek, tayyorlanish sanasi, tashkilotlarning nomi, tashkilotlarning to‘liq nomlari haqida ma‘lumotlar mavjud, ularning vakillari, ular asosida faoliyat yuritayotgan hujjatning ko‘rsatmasi (bu nizom, ishonchnoma va boshqalar bo‘lishi mumkin). Ushbu bo‘limda matnda ishlatiladigan belgilar (1-tomon, 2-tomon va boshqalar) keltirilgan.

- Shartnoma mavzusi . Bu tashkilotlar Oddiy shirkat qilishda ko‘zlagan asosiy maqsaddir. Oddiy shirkat shartnomasining predmeti va ustuvorligi odatda ishtirokchilar birgalikda amalga oshirishni rejalashtirgan muayyan faoliyatdir. Masalan, o‘zaro xizmatlar ko‘rsatish, moliyaviy, texnik, huquqiy qo‘llab-quvvatlash yoki birgalikda tadbirlar o‘tkazish.

- Tomonlarning majburiyatlari va hisob-kitoblar . Bo‘limda tomonlar muzokaralar davomida kompaniya vakillari tomonidan kelishilgan tijorat ma‘lumotlari va boshqa xatti-harakatlarning maxfiyligini ta‘minlash majburiyatini oladilar. Agar qo‘shma faoliyat moliyaviy operatsiyalar bilan bog‘liq bo‘lsa, ular bo‘limda ko‘rsatilishi kerak. Ko‘pincha shartnomada bitim taraflari umumiy qarorga muvofiq bitimlardan olingan foydani bo‘lishishi nazarda tutiladi.

- Ko‘rinmas holatlar . Tomonlarning shartnoma bo‘yicha o‘z majburiyatlarini bajarishiga to‘sqinlik qilishi mumkin bo‘lgan fors-major holatlari deb hisoblagan qaysi hodisalarni aniqlash muhimdir. Bo‘limning asosiy jihati — kompaniyalardan biri ikkinchisini fors-major holatlari bartaraf etilgunga qadar o‘z majburiyatlarini bajarishning mumkin emasligi to‘g‘risida xabardor qilishi kerak bo‘lgan muddatning ko‘rsatkichidir. Agar bunday holatlar uzoq vaqt davom etishi mumkin deb hisoblansa, tadbirkorlar odatda shartnomaning ma‘lum muddatdan keyin ahamiyatsiz bo‘lib qolishini aniqlaydilar. Oddiy shirkat shartnomasining ushbu bo‘limi, qoida tariqasida, "Boshqa shartlar", "Amal qilish muddati", "Umumiy qoidalar" kabi bandlarni o‘z ichiga oladi. Birinchisi, umumiy qarorni shakllantirish orqali hal qilib bo‘lmaydigan kelishmovchiliklar yuzaga kelganda ishtirokchilar tomonidan ko‘rilgan choralarni belgilaydi. Hamkorlar O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligiga muvofiq harakat qilishlari kerak. E‘tibor bering: shartnoma imzolangan paytdan boshlab kuchga kiradi. Uning standart amal qilish muddati 5 yil. Oxirgi bo‘limda barcha nizolar

qonun asosida hal qilinishi muhimligi ta'kidlanadi. Va shartnomaning yakuniy versiyasiga o'zgartirishlar faqat tomonlarning roziligi bilan kiritish mumkin.³

Oddiy shirkat shartnomasi faqat yozma shaklda tuzilishi mumkin. Har bir ishtirokchi o'zining imzolangan nusxasiga ega bo'lishi kerak. Shuni ta'kidlash kerakki, shartnomaning barcha nusxalari bir xil yuridik ahamiyatga ega.

2-jadval: Oddiy shirkat shartnomasi quyidagi jihatlarni o'z ichiga olishi kerak:

	Faoliyat turi va uning maqsadi. Bu tovar ishlab chiqarish, savdo, qurilish va hokazo bo'lishi mumkin. Shartnomada belgilangan maqsadlar aniq, o'lchanadigan, erishish mumkin va ma'lum bir muddatga bog'langan bo'lishi kerak.
	Maqsadlarning qonuniyligi . Birgalikda faoliyat yuritish uchun sheriklik shartnomasida ko'rsatilgan maqsad qonuniy bo'lishi kerak. Uni tomonlarning manfaatlarini qarshi kompensatsiya qondirishga qisqartirish mumkin emas. Shuni yodda tutish kerakki, agar shartnoma faqat bir-birining ehtiyojlarini qondirish uchun tuzilgan bo'lsa, haqiqiy emas deb topilishi mumkin ⁴ .
	Umumiy ishga qo'shgan hissasi . Gap naqd pul, boshqa aktivlar, kasbiy va boshqa bilimlar, ko'nikmalar, ishbilarmonlik obro'si va aloqalari haqida bormoqda. Aniq qoidalar va muddatlarni belgilash muhimdir. Agar sheriklardan biri moddiy bo'lmagan hissa qo'shsa (masalan, obro'-e'tibor, shaxsiy ko'nikmalar va boshqalar), u qanday aniq harakatlarni amalga oshirishni va qaysi vaqt oralig'ida bajarishini batafsil aniqlash kerak.
	Umumiy mulkka oid huquq va majburiyatlar (u barcha ishtirokchilarning umumiy ulushli mulkiga aylanadimi yoki u qimmatbaho asbob-uskunalar, mashinalar, ko'chmas mulk shaklida katta moddiy boyliklarni investitsiya qilgan sherikning manfaatlarini himoya qilish uchun faqat umumiy mulkka o'tadimi) va boshqa qimmatbaho narsalar).

³ ODDY SHIRKAT SHARTNOMASIDA ZHAVOGBARLIK MASALALARI – Yer fanlari va tegishli ekologiya fanlari bo'yicha ilmiy maqola mavzusi CyberLeninka elektron kutubxonasida tadqiqot ishi matnini bepul o'qing.

<https://cyberleninka.ru/article/n/oddiy-shirkat-shartnomasida-zhavobgarlik-masalalari>

⁴ <https://lex.uz/ru/docs/-180552?ONDATE=12.10.2018>

	<p>Birgalikda biznes yuritish tartibi . Hamkorlar ushbu funktsiyani ishtirokchilardan biriga topshirishlari yoki javobgarlikni shartnomaning barcha tomonlari o'rtasida taqsimlashlari mumkin.</p>
	<p>Zararlarni qoplash tartibi va shartlari.Foyda taqsimoti. Agar bu hujjatda ko'rsatilmagan bo'lsa, unda har bir sherik biznesga qo'shgan hissasiga mos keladigan ulushga ega bo'ladi. Tomonlar foydaning bir qismi umumiy sababni ishlab chiqish uchun ishlatilishiga kelishib olishlari mumkin.</p>
	<p>Sheriklik shartnomasini bekor qilish.Shartnoma shartnomaning o'zida belgilangan shartlar asosida yoki ushbu turdagi bitim uchun O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksida belgilangan qoidalarga muvofiq bekor qilinishi mumkin. Hujjat sheriklik shartnomasi deb atalgan bo'lsa ham, sud uning haqiqiy shartlarini ko'rib chiqishi mumkin.</p>
	<p>Oddiy shirkat shartnomasi qonuniy kuchi.O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksida sheriklik shartnomasi bitimning alohida turi ekanligi qayd etilmagan bo'lsa-da, bu uning yuridik ahamiyatga ega emasligini anglatmaydi. Hujjatda har xil turdagi shartnomalar elementlari bo'lishi mumkin.⁵</p>

Qancha nusxada imzolashim kerak

Minimal miqdor — ikkita. Agar shartnomada uchta tomon bo'lsa, unda kamida uchta nusxa yaratiladi. Bundan tashqari, har bir kompaniyaning buxgalteriya bo'limiga asl nusxa yoki tasdiqlangan nusxa kerak bo'lishi mumkin.

MUHOKAMA

Oddiy shirkat shartnomasi uchun soddalashtirilgan SWOT tahlili:

Kuchli tomonlari:

- Aniq rollar: Har bir sherikning mas'uliyatini aniq belgilash samarali qarorlar qabul qilish va operatsiyalarga olib kelishi .
- Umumiy manbalar: Hamkorlar umumiy maqsadlarga erishish uchun kapital, malaka va tarmoqlar kabi resurslarini birlashtirishi .

⁵ XUSUSIY UY-JOY MULKDORLARI SHIRKATINING NAMUNAVIY USTAVINI HAMDA XUSUSIY UY-JOY MULKDORLARI SHIRKATI BILAN KO'P KVARTIRALI UYDAGI TURAR JOYGA MO'ljALLANMAGAN BINO MULKDORI O'RTASIDAGI NAMUNAVIY SHARTNOMANI TASDIQLASH TO'G'RISIDA; <https://lex.uz/acts/-1004822>

- Moslashuvchanlik: Oddiy Oddiy shirkat shartnomalari sheriklarning ehtiyojlari va afzalliklariga moslashtirilishi mumkin, bu esa qarorlar qabul qilish va operatsiyalarda moslashuvchanlikni ta'minlaydi.

- O'zaro qo'llab-quvvatlash: Hamkorlar bir-birlariga hissiy va amaliy yordam ko'rsatishi, qiyinchiliklarni yengish va imkoniyatlardan foydalanishga yordam berishi.

Kamchiliklari:

- Qaramlik: Hamkorlar bir-biriga haddan tashqari ishonib qolishlari mumkin, agar sheriklardan biri o'z majburiyatlarini bajarmasa, muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

- Mojarolar potentsiali: Hamkorlar o'rtasidagi fikrlar yoki yondashuvlardagi farqlar, ayniqsa qaror qabul qilish tartib-qoidalari aniq belgilanmagan bo'lsa, nizolar yoki kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin.

- Cheklangan javobgarlik: sheriklik tuzilmasidan kelib chiqqan holda, sheriklar sheriklik qarzlari va majburiyatlari bo'yicha cheksiz shaxsiy javobgarlikka ega bo'lishi mumkin, bu ularning shaxsiy aktivlari uchun xavf tug'dirishi mumkin.

- Resurs cheklovlari: Agar hamkorlar yetarli resurslar yoki tajribani taqdim eta olmasalar, bu sheriklikning o'z maqsadlariga erishish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Imkoniyatlar:

- Bozorni kengaytirish: Oddiy shirkat bir-birining tarmoqlari, tajribasi va resurslaridan foydalangan holda bozorni kengaytirish imkoniyatlarini taqdim etishi mumkin.

- Innovatsiyalar: Oddiy shirkatdagi Oddiy shirkat yangi mahsulotlar, xizmatlar yoki jarayonlarni ishlab chiqish uchun turli istiqbollar va ko'nikmalarni birlashtirib, innovatsiyalarni rivojlantirishga yordam beradi.

- Strategik alyanslar: Oddiy shirkat boshqa korxonalar yoki tashkilotlar bilan strategik ittifoqlar tuzishga, o'sish va rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar ochishga olib kelishi mumkin.

- Bozorni farqlash: Noyob qiymat takliflari yoki umumiy qadriyatlarni ta'kidlaydigan Oddiy shirkat shartnomasi sheriklikni bozordagi raqobatchilardan farqlashga yordam beradi.

Tahdidlar:

- Raqobat bosimi: Oddiy shirkat bir xil bozorda faoliyat yurituvchi boshqa korxonalar yoki tashkilotlarning raqobatiga duch kelishi mumkin, bu ularning bozor ulushi va rentabelligiga tahdid soladi.

- Iqtisodiy noaniqlik: Iqtisodiy sharoitdagi o'zgarishlar, masalan, foiz stavkalari yoki iste'mol xarajatlarining o'zgarishi sheriklikning moliyaviy barqarorligiga ta'sir qilishi mumkin.

- Huquqiy va me'yoriy xavflar: Oddiy shirkatlarga muvofiqlik muammolari yoki majburiyatlarini keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan soliq qonunlari yoki sanoat qoidalari kabi huquqiy va tartibga soluvchi talablar qo'yilishi mumkin.

- Hamkorni tarqatib yuborish: sherikning sheriklikdan chiqishi yoki iste'foga chiqishi operatsiyalar va munosabatlarni buzishi mumkin, bu esa qolgan sheriklar o'rtasida beqarorlik yoki ishonchni yo'qotishiga olib kelishi mumkin.

Ushbu soddalashtirilgan SWOT tahlili sheriklarga oddiy Oddiy shirkat shartnomasini tuzish bilan bog'liq kuchli, zaif tomonlar, imkoniyatlar va tahdidlarni baholashga yordam beradi, bu ularga ongli qarorlar qabul qilish va xavflarni kamaytirish imkonini beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, oddiy sheriklik shartnomasi sheriklikning asosiy shartlari va majburiyatlarini belgilab beruvchi ta'sis hujjati bo'lib xizmat qiladi. Rollarni, hissalarini, foydani taqsimlash tartibini, qarorlar qabul qilish jarayonlarini va nizolarni hal qilish mexanizmlarini aniq belgilab, u uyg'un va o'zaro manfaatli Oddiy shirkatni ta'minlashga yordam beradi. Shartnomaning qisqa va tushunarli bo'lishi sheriklar o'rtasida ravshanlik va tushunishni kuchaytiradi, operatsiyalarni yanada qulayroq qiladi va kelajakda tushunmovchilik yoki nizolar ehtimolini kamaytiradi.

ADABIYOTLAR

1. <https://lex.uz/docs/-180552#-196401> 29.08.1996. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi 962-modda.
2. Oqyulov, O „53“, . Toshkent davlat yuridik universiteti. TDYU, 2015.
3. <https://lex.uz/docs/-180552#-196401> O'zR FK 964-m
4. <https://lex.uz/docs/-111189#-155943> 382-modda. Shartnomani o'zgartirish va bekor qilish asoslari